

Vladimir Njegomir

UVOD U EKONOMIJU

- ZA NEEKONOMISTE -

Novi Sad, 2023.

UVOD U EKONOMIJU: ZA NEEKONOMISTE

Autor:

Prof. dr dr Vladimir Njegomir

Recenzenti:

Prof. emeritus dr Boris Marović

Prof. dr Milica Radović

Izdavač:

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić

Bulevar oslobođenja 76, Novi Sad

Za izdavača:

Prof. dr Jasmina Nedeljković

Glavni i odgovorni urednik:

Prof. dr dr Vladimir Njegomir

Lektorka:

Marina Ratkov

Tiraž:

2000 primeraka

Štampa:

Tampograf, Novi Sad

Autor fotografije na početnim koricama Lisheng Chang, Unsplash.

ISBN 978-86-7910-159-4

© 2023. Vladimir Njegomir

Sva prava su zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može biti reprodukovan niti smešten u sistem za pretraživanje ili transmitovanje u bilo kom obliku, elektronski, mehanički, foto-kopiranjem, snimanjem ili na drugi način, bez prethodnog pismenog odobrenja autora.

PREDGOVOR

Ekonomija je u svojoj bazičnoj formi postojala još u bronzanom dobu i razvijala se uporedo sa razvojem ljudskog društva i društveno-ekonomskih sistema, od robovlasništva do kapitalizma i socijalizma dvadesetog veka. Ekonomija je naučna disciplina, društvena nauka, čiji naziv najopštije određuje njen osnovni predmet istraživanja (etimološki od *oikos* (grčki) = pravila, zakon i *nomos* (grčki) = gazdinstvo), odnosno u prenosnom značenju zakonitosti upravljanja gazdinstvom, privredom.

Ekonomija je, kao nauka, doživela brojne promene paralelno s promenama koje su potresale civilizaciju uopšte. Promene ekonomije su posebno bile izražene od industrijske revolucije, a naročito u XX veku, uključujući uticaj dva svetska rata, religijske konflikte, borbe protiv kolonijalizma i imperijalizma, kao i borbe za slobodno tržište, ali i državnu intervenciju na tržištu nakon svetske ekonomske krize tridesetih godina dvadesetog veka. Ovaj udžbenik se neće baviti različitim promenama, problemima i nedoumicama koje karakterišu razvoj ekonomske misli. Udžbenik je usredsređen na trajne ekonomske istine i pojmove koji su jednako važni u dvadeset prvom veku, kao što su bili i u dvadesetom veku. Dakle, primarni cilj ovog udžbenika jeste da pruži pregled osnovnih i trajnih načela ekonomije za studente koji nisu ekonomskog usmerenja.

U okviru ove knjige, studenti koji nisu ekonomskog usmerenja učiće o: tržištu, tražnji, ponudi, određivanju cena, elastičnosti tražnje i ponude, proizvodnji, troškovima, konkurenciji, bankarskim poslovima, osiguranju, merenju ekonomske aktivnosti, agregatnoj ponudi i tražnji, potrošnji, štednji, investicijama, ekonomskom rastu, privrednim ciklusima, nezaposlenosti, inflaciji, monetarnoj i fiskalnoj politici, kao i o ključnim ekonomskim trendovima današnjice. Knjiga je prvenstveno namenjena studentima, ali može biti korisna referentna literatura svima onima koji žele da se upoznaju sa osnovnim pojmovima i principima ekonomije.

Knjiga, koja je pred čitaocima, nastala je kao rezultat nastojanja autora da se integralno obuhvate svi ključni ekonomski pojmovi. Ova knjiga predstavlja rezultat istraživanja autora u predmetnoj oblasti. Bazira se na dosadašnjim objavljenim člancima i knjigama profesora Vladimira Njegomira, kao i na široj ekonomskoj literaturi vodećih stranih i domaćih autora.

Autor je uložio maksimum napora i znanja na sublimiranje teorijskih postulata i praktičnih primera. Autor će biti izuzetno zahvalan korisnicima ove knjige za sve dobronamerne kritike i sugestije koje bi mogle biti od koristi u daljim istraživanjima predmetne problematike. Ukoliko sam uspeo u nastojanju da ova građa odgovori svojoj nameni i bude od koristi svima koji za nju pokazu zanimanje, to će mi biti najveća nagrada za uloženi trud i rad u ovoj, veoma važnoj oblasti.

Izražavam zahvalnost recenzentima, prof. emeritusu Borisu Maroviću i prof. dr Milici Radović za sugestije i korisne savete date prilikom izrade knjige.

Autor

SADRŽAJ

PREDGOVOR.....	3
SADRŽAJ.....	5
I OSNOVNI POJMOVI I PRINCIPI EKONOMIJE.....	9
1.1 ODREĐENJE EKONOMIJE	10
1.2 LJUDSKE POTREBE	11
1.3 PROIZVODI I USLUGE.....	12
1.4 OPORTUNITETNI TROŠKOVI	13
1.5 TRI OSNOVNA PROBLEMA EKONOMIJE	14
1.6 MIKROEKONOMIJA I MAKROEKONOMIJA.....	16
1.7 EKONOMSKI PRINCIPI	17
II MIKROEKONOMIJA	23
2. FUNKCIONISANJE TRŽIŠTA.....	25
2.1 POJAM TRŽIŠTA.....	26
2.2 FUNKCIJE TRŽIŠTA	27
2.3 TRAŽNJA	28
2.3.1 POJAM TRAŽNJE.....	28
2.3.2 KRIVA TRAŽNJE.....	29
2.4 PONUDA	32
2.4.1 POJAM PONUDE.....	32
2.4.2 KRIVA PONUDE	32
2.5 CENA	35
2.6 RAVNOTEŽA PONUDE I TRAŽNJE	35
2.7 ELASTIČNOSTI PONUDE I TRAŽNJE	37
2.7.1 CENOVNA ELASTIČNOST TRAŽNJE	37
2.7.2 DOHODOVNA ELASTIČNOST TRAŽNJE	39
2.7.3 CENOVNA ELASTIČNOST PONUDE	40

3. PROIZVODNJA, TROŠKOVI I KONKURENCIJA	47
3.1 PROIZVODNJA	48
3.2 PREDUZEĆE	50
3.3 POJAM I VRSTE TROŠKOVA	51
3.4 POKAZATELJI POSLOVNOG USPEHA	53
3.4.1 PRODUKTIVNOST	54
3.4.2 EKONOMIČNOST	55
3.4.3 PROFITABILNOST	55
3.5. KONKURENCIJA	57
3.6 SAVRŠENA KONKURENCIJA	57
3.7 NESAVRŠENA KONKURENCIJA	59
3.7.1 MONOPOL	59
3.7.2 DUOPOL	60
3.7.3 OLIGOPOL	61
3.7.4 MONOPOLISTIČKA KONKURENCIJA	61
3.7.5 OGRANIČENA KONKURENCIJA NA STRANI TRAŽNJE – MONOPSON, DUOPSON I OLIGOPSON	62
4. VRSTE TRŽIŠTA, BANKE I OSIGURANJE.....	67
4.1 TRŽIŠTE PROIZVODA I USLUGA.....	68
4.2 TRŽIŠTE RADA I DRUGIH FAKTORA ZA PROIZVODNJU	68
4.3 FINANSIJSKO TRŽIŠTE	69
4.4 BANKE.....	71
4.4.1 DEPOZITI	71
4.4.2 KREDITI.....	72
4.4.3 KAMATE	72
4.5 NEIZVESNOST, RIZIK I OSIGURANJE	73
4.5.1 RIZIK I NEIZVESNOST	73
4.5.2 UPRAVLJANJE RIZIKOM	75
4.5.3 OSIGURANJE.....	77
III MAKROEKONOMIJA.....	83
5. OSNOVI MAKROEKONOMIJE	85
5.1 CILJEVI I INSTRUMENTI MAKROEKONOMIJE	86

5.2 BRUTO DOMAĆI PROIZVOD	87
5.3 MERENJE TROŠKOVA ŽIVOTA	89
5.4 AGREGATNA PONUDA I TRAŽNJA.....	91
5.5 MAKROEKONOMSKA RAVNOTEŽA	94
5.6 POTROŠNJA.....	95
5.7 ŠTEDNJA.....	97
5.8 INVESTICIJE	97
6. EKONOMSKI RAST I PRIVREDNI CIKLUSI	103
6.1 EKONOMSKI RAST I EKONOMSKI RAZVOJ	104
6.2 IZVORI EKONOMSKOG RASTA	104
6.3 PRIVREDNI CIKLUSI.....	105
6.4 FAZE U CIKLIČNOM KRETANJU PRIVREDE.....	106
6.5 PRIVREDNI CIKLUS I NEZAPOSLENOST	107
6.6 PRIVREDNI CIKLUS I INFLACIJA	107
7. NEZAPOSLENOST, INFLACIJA I EKONOMSKA POLITIKA.....	111
7.1 NASTANAK I FUNKCIJE NOVCA	112
7.2 CENTRALNA BANKA I MONETARNA POLITIKA	113
7.3 INFLACIJA	114
7.4 NEZAPOSLENOST	115
7.5 VEZA NEZAPOSLENOSTI I INFLACIJE.....	116
7.6 FISKALNA POLITIKA	117
IV EKONOMSKI TRENDVI.....	121
8.1 GLOBALIZACIJA	122
8.2 EVROPSKE INTEGRACIJE I EVRO.....	125

8.3 KONVERGENCIJA FINANSIJSKIH USLUGA.....	129
8.4 EKONOMSKI IZAZOVI KLIMATSKIH PROMENA.....	132
8.5 FINANSIJSKA I EKONOMSKA KRIZA IZ 2008. GODINE.....	137
8.6 PANDEMIJA COVID-19 I EKONOMIJA.....	140
8.7 ISLAMSKE FINANSIJE I EKONOMSKI RAZVOJ.....	145
8.8 DIGITALNA EKONOMIJA.....	147
NAPOMENE.....	155
LITERATURA.....	161